

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า สปป.ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย รวมแนวชายแดนระยะทางประมาณ 5,502 กิโลเมตร มีช่องทางการค้าชายแดนระหว่างกันกว่า 70 จุดโดยมีทั้งจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่อนปรนกระจายอยู่ในจังหวัดชายแดนทั่วประเทศเกือบ 30 จังหวัด เป็นผลให้ประเทศไทยสามารถค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านได้หลายรูปแบบ เช่น การค้าระหว่างประเทศซึ่งผู้ประกอบการสามารถนำเข้าส่งออกสินค้าได้ทั้งทางบกทางน้ำและทางอากาศ การค้าชายแดนในอดีตเป็นการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเล็กๆน้อยๆระหว่างประชาชนของที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดน แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นการค้าในรูปแบบของธุรกิจหรือการลงทุนและการค้าผ่านแดนเป็นการค้าขายที่ผู้ประกอบการจากประเทศที่หนึ่งส่งสินค้าผ่านประเทศที่สองไปยังประเทศที่สามหรือจากประเทศที่สามผ่านแดนประเทศที่สองมายังประเทศที่หนึ่ง โดยประเทศที่ผู้ประกอบการขนส่งสินค้าผ่านแดนจะต้องให้ความยินยอมด้วยสำหรับประเทศที่ไทยนิยมค้าขายผ่านแดน ได้แก่ จีน เวียดนาม บังกลาเทศ และอินเดีย เป็นต้น

ปัจจุบันการค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้านเนื่องจากมีต้นทุนค่าขนส่งต่ำกว่าประเทศคู่แข่งอื่นๆและยังเป็นแหล่งระบายสินค้าที่ล้นตลาดของไทยตลอดจนยังเป็นช่องทางในการหาวัตถุดิบที่มีราคาถูกเพื่อป้อนโรงงานผลิตสินค้าภายในประเทศเพื่อลดต้นทุนการผลิตทำให้สินค้านี้มีราคาต่ำลงอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคภายในประเทศของไทยและสามารถส่งออกสินค้าที่มีราคาต้นทุนต่ำลงเป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางด้านราคาในตลาดโลกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การค้าชายแดนยังมีการส่งเครื่องจักร อุปกรณ์ หรือปัจจัยการผลิตต่างๆเพื่อการผลิตสินค้าในประเทศเพื่อนบ้านส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านดีขึ้นจึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายจากการทำการค้าชายแดนระหว่างกัน ภาวะการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านปรากฏดังนี้

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการค้าชายแดน ปี 2548-2550

หน่วย: ล้านบาท

	2548	2549	2550	ผลต่าง 2550-2548	%	ผลต่าง 2550-2549	%
มูลค่าการค้า	441,612	532,328	551,403	109,791	24.86	19,075	3.58
ส่งออก	264,618	322,873	317,235	52,617	19.88	-5,638	-1.78
นำเข้า	176,994	209,455	234,168	57,174	32.30	24,713	11.79
ดุลการค้า	87,624	113,418	83,067				

ที่มา : กองเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศโดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบการค้าชายแดนไทยกับการค้าระหว่างประเทศปี 2549-2550

หน่วย: ล้านบาท

ประเทศ	2549		2550	
	ค้าระหว่างประเทศ	ชายแดน	ค้าระหว่างประเทศ	ชายแดน
ไทย-มาเลเซีย	577,288 (100)	352,003 (60.97)	568,518 (100)	368,063 (64.74)
ไทย-พม่า	117,557 (100)	99,296 (84.46)	113,095 (100)	97,268 (86)
ไทย-ลาว	58,473 (100)	46,432 (79.40)	61,504 (100)	51,311 (83.43)
ไทย-กัมพูชา	48,326 (100)	34,597 (71.59)	48,406 (100)	34,761 (71.81)
ไทย/ประเทศเพื่อนบ้าน	801,644 (100)	532,328 (66.40)	791,523 (100)	551,403 (69.66)

ที่มา : กองเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศโดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

ตารางที่ 1.3 อัตราการขยายตัวของการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2549-2550

หน่วย: ล้านบาท

ประเทศ	2549			2550			อัตราการเปลี่ยนแปลง (%) ปี 50/49		
	รวม	ส่งออก	นำเข้า	รวม	ส่งออก	นำเข้า	รวม	ส่งออก	นำเข้า
มาเลเซีย	352,003	235,121	116,882	368,063	221,091	146,972	4.56	-5.96	25.74
พม่า	99,296	18,898	80,398	97,268	21,997	75,271	-2.04	16.44	-6.37
ลาว	46,432	35,494	10,938	51,311	41,032	10,279	10.50	15.60	-6.02
กัมพูชา	34,597	33,360	1,237	34,761	33,115	1,646	0.47	-0.73	33.06
รวม	532,328	322,873	209,455	551,403	307,235	234,168	3.58	-4.84	11.79

ที่มา : กองเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

ตารางที่ 1.4 อัตราการขยายตัวของการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านปี 2550-2551

(ม.ค.-มี.ค.)

หน่วย: ล้านบาท

ประเทศ	2550(ม.ค.-มี.ค.)			2551 (ม.ค.-มี.ค.)			อัตราการเปลี่ยนแปลง (%) ปี 51/50		
	รวม	ส่งออก	นำเข้า	รวม	ส่งออก	นำเข้า	รวม	ส่งออก	นำเข้า
มาเลเซีย	87,836	53,254	34,582	98,656	61,212	37,444	12.31	14.94	8.27
พม่า	25,708	5,616	20,092	30,447	8,529	21,918	18.43	51.86	9.08
ลาว	11,663	9,654	2,009	18,313	12,984	5,329	57.01	34.49	165.25
กัมพูชา	8,092	7,829	263	12,434	11,842	592	53.65	51.25	125.09
รวม	133,299	76,352	56,946	159,850	94,567	65,283	19.91	23.85	14.64

ที่มา : กองเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

จากตารางที่ 1.1-1.4 จะเห็นได้ว่าการค้าชายแดนของไทยมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นทุกปี นับตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้นจาก 441,612 ล้านบาทเป็น 551,403 ล้านบาทในปี 2550 หรือเพิ่มขึ้น 109,791 ล้านบาทหรือร้อยละ 24.86 โดยในปี 2550 การค้าชายแดนของ

ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีมูลค่า 551,403 ล้านบาทเพิ่มขึ้นจากปี 2549 ที่มีมูลค่า 532,328 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.58 และหากเปรียบเทียบการค้าชายแดนกับการค้าระหว่างประเทศตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา การค้าชายแดนมีสัดส่วนการค้าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 69.66 ของการค้าระหว่างประเทศ การค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีอัตราการขยายตัวมูลค่าเพิ่มขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตามอัตราการขยายตัวทางการค้าในระยะที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นไม่มากนัก โดยในปี 2550 เพิ่มขึ้นจากปี 2549 เพียงร้อยละ 4.56 เท่านั้น แต่ประเทศที่มีอัตราการขยายตัวทางการค้าเพิ่มขึ้น คือ ลาว มาเลเซีย และ กัมพูชา ส่วนพม่าอัตราการขยายตัวทางการค้าลดลงร้อยละ 2.04

ตารางที่ 1.5 เปรียบเทียบการค้าชายแดนไทยกับการค้าระหว่างประเทศ ปี 2550-2551(ม.ค.-มี.ค.)

หน่วย: ล้านบาท

ประเทศ	2550(ม.ค.-มี.ค.)		2551 (ม.ค.-มี.ค.)	
	ค้าระหว่างประเทศ	ชายแดน	ค้าระหว่างประเทศ	ชายแดน
ไทย - มาเลเซีย	133,399 (100)	87,836 (65.84)	147,773 (100)	98,656 (66.76)
ไทย - พม่า	29,262 (100)	25,708 (87.85)	33,490 (100)	30,447 (90.91)
ไทย - ลาว	13,252 (100)	11,663 (88)	18,382 (100)	18,314 (99.63)
ไทย - กัมพูชา	11,238 (100)	8,092 (72)	17,567 (100)	12,434 (70.78)
ไทย - ประเทศเพื่อนบ้าน	187,151 (100)	133,299 (71.22)	217,212 (100)	159,850 (73.59)

ที่มา: กองเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ปี 2551 ไตรมาสแรก(มกราคม-มีนาคม) ภาวะการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีมูลค่า 159,850 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันในปี 2550 ที่มีมูลค่า 133,299 ล้านบาท ในช่วงเวลาดังกล่าวการค้าชายแดนยังคงมีสัดส่วนการค้าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 73.59 ของการค้าระหว่างประเทศ สำหรับปี 2551(ม.ค.-มี.ค.)มูลค่าการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีมูลค่าการค้ารวม 159,850 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันของปี 2550 ร้อยละ 19.90 โดยแยกเป็นการส่งออก

เพิ่มขึ้นร้อยละ 23.85 และนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.64 ส่วนประเทศที่มีอัตราการขยายตัวทางการค้าเพิ่มขึ้นคือ ลาว เพิ่มขึ้นร้อยละ 57.01 กัมพูชาเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.65 พม่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.43 และมาเลเซีย เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 12.31 ปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการค้าชายแดนในไตรมาสแรกเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเป็นผลมาจากปัญหาราคาน้ำมันที่สูงขึ้นปัญหาการเมืองภายในของประเทศ และปัญหาค่าเงินบาทมีการแข็งค่าขึ้นทำให้สินค้าและบริการของไทยราคาสูงขึ้น ประกอบกับขณะนี้สินค้าจากจีน มาเลเซีย และสิงคโปร์ เข้ามาตีตลาดสินค้าในประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ไทยขายสินค้าได้น้อยลง ขณะเดียวกันเราก็นำเข้าเพิ่มขึ้น เนื่องจากสินค้าและบริการจากประเทศเพื่อนบ้านมีค่าถูกลงเมื่อเทียบกับค่าเงินบาท

การค้าชายแดนไทย-พม่า ธุรกรรมการค้าชายแดนประเทศไทย-พม่า ตลอดแนวพรมแดนเป็นระยะทางยาวประมาณ 1,800 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ ตาก แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพรและระนอง แต่จังหวัดที่มีศักยภาพทางการค้าชายแดนมีจำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ ตาก(ด่านศุลกากรแม่สอด) แม่ฮ่องสอน(ด่านศุลกากรบ้านห้วยผึ้ง) เชียงราย(ด่านศุลกากรแม่สาย) เชียงใหม่(ด่านศุลกากรเชียงดาว) กาญจนบุรี(ด่านศุลกากรสังขละบุรี) ประจวบคีรีขันธ์(ด่านศุลกากรบ้านสิงขร) และระนอง(ด่านศุลกากรระนอง) ซึ่งได้พัฒนาขึ้นจากเดิมที่เป็นเพียงการค้าชายแดนอุปโภคบริโภคประจำวันของผู้ที่อาศัยตามชายแดนของประเทศพม่าและประเทศไทยมาเป็นการค้าระหว่างประเทศโดยอาศัยความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ที่มีเขตแดนติดต่อกันเป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าและค้าขายส่งผลให้ช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาการค้าชายแดนชายแดนไทย-พม่า ขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงตัวโดยรูปแบบการค้ามีตั้งแต่การเป็นจำนวนเงินไม่มาก เช่น การซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของประชาชนผู้อาศัยในเมืองที่มีชายแดนติดต่อกันไปจนถึงการค้าชายแดนขนาดใหญ่ระหว่างหน่วยงานของรัฐของทั้งสองประเทศ เช่น การค้าขายก๊าซธรรมชาติ มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า ในปี 2551 ไตรมาสแรกครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัดคือ ตาก แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และระนอง มีมูลค่า 30,447 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้าที่มีมูลค่า 25,708 ล้านบาท หรือร้อยละ 18.43 ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้ามูลค่า 13,389 ล้านบาทเนื่องจากไทยยังคงนำเข้าสินค้าที่มีมูลค่าสูงได้แก่ก๊าซธรรมชาติ เชื้อเพลิง น้ำมันดิบ ถ่านหิน เป็นต้น สินค้าส่งออกของไทยไปพม่าที่มีมูลค่าสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ เชื้อเพลิง อุตสาหกรรมกระดาษ สินค้าเกษตร ของใช้ประจำวัน และเหล็กและเหล็กกล้า ขณะที่ไทยนำเข้าสินค้าที่มีมูลค่าสูง ได้แก่ เชื้อเพลิงเป็นอันดับแรก รองลงมา ได้แก่ ประมงและปศุสัตว์ ผลิตภัณฑ์ และอุตสาหกรรมกระดาษ จากตารางการค้าระหว่างประเทศไทย-พม่า ปี 2548-2551 อัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปีโดยการค้าชายแดนมีส่วนส่วนการค้าเฉลี่ยร้อยละ 46.42 ในปี 2548 ขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85.13 ในปี 2550 และร้อยละ 91.23 ในปี 2551 ของการค้าระหว่างประเทศ

ตารางที่ 1.6 การค้าระหว่างประเทศไทย-พม่า ปี 2548-2551(มกราคม-กรกฎาคม)

หน่วย: ล้านบาท

รายการ	มูลค่า(ล้านบาท)					อัตราการเปลี่ยนแปลง		สัดส่วน(ร้อยละ)	
	2548	2549	2550	2550(ม.ค.-ก.ค.)	2551(ม.ค.-ก.ค.)	2550	2551(ม.ค.-ก.ค.)	2550	2550
การค้าระหว่างประเทศ(1)									
มูลค่าการค้า	100,295	117,557	113,095	61,878	84,543	-3.79	36.62	100	100
ส่งออก	28,382	28,849	33,064	19,033	25,581	14.61	34.40	100	100
นำเข้า	71,913	88,708	80,031	42,845	58,962	-9.78	37.61	100	100
ดุลการค้า	-43,531	-59,859	-46,967	-23,812	-33,381				
การค้าชายแดน(2)									
มูลค่าการค้า	84,273	99,296	97,268	52,678	77,136	-2.04	46.42	85.13	91.23
ส่งออก	20,153	18,898	21,997	12,659	20,732	16.39	63.77	66.51	81.04
นำเข้า	64,120	80,398	75,271	40,019	56,404	-6.37	40.94	93.40	95.66
ดุลการค้า	-43,968	-61,500	-53,274	-27,361	-35,673				

ที่มา: 1. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักปลัดกระทรวงพาณิชย์โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร
 2. กองเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมการค้าต่างประเทศโดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ตารางที่ 1.7 มูลค่าสินค้าส่งออกของด่านศุลกากรในสังกัด ศก.3 ประจำปีงบประมาณ

2544-2551

หน่วย: ล้านบาท

ปี/ ด่านศุลกากร	2544	2548	2549	2550	2551 (ตค.50-กค.51)
แม่สาย	949,125.62	1,916,578.89	2,111,898.79	2,417,566.46	3,133,811.60
แม่สอด	4,086,360.56	10,505,353.74	10,644,095.31	9,973,027.48	14,077,266.51
เชียงแสน	2,036,612.72	5,238,642.00	6,031,022.80	5,661,101.36	5,352,953.01
เชียงใหม่	49,378,036.81	7,531,250.64	6,746,996.06	4,728,411.47	33,323,148.21
เชียงของ	540,749.16	901,964.91	809,992.13	838,563.90	1,067,502.05
แม่ฮ่องสอน	10,828.50	43,864.41	56,967.40	120,479.20	103,612.11
แม่สะเรียง	55,521.81	891,111.21	378,874.55	563,134.96	533,015.01
ทุ่งช้าง	10,878.71	44,023.22	52,077.56	271,654.06	358,883.63
ลำพูน	-	65,996,551.76	73,756,113.01	62,831,922.81	19,778,626.41
ศก.3	-	-	-	-	-
พิจิตร	-	195.00	-	-	-
เชียงดาว	108,170.93	10,221,096	13,470.47	34,811.50	8,962.66
รวม	57,176,284.86	93,069,535.81	100,601,508.14	87,440,672.26	77,737,781.26

ที่มา: 1. ศก.3 กรมศุลกากร

หมายเหตุ: 1. มูลค่าสินค้ารวมสินค้าใบสุทธินำกลับด้วย

2. ลำพูนตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2551 เป็นฝ่ายหนึ่งของด่านฯท่าอากาศยาน

เชียงใหม่

3. ศก.3 เป็นข้อมูลของจุดผ่อนปรน อ.บ้านโคก จ.อุตรดิตถ์ ซึ่งเดิมไม่ได้อยู่ในความ

รับผิดชอบของด่านใดตั้งแต่ เม.ย. 2551 อยู่ในเขตความรับผิดชอบด่านฯทุ่งช้าง

ตารางที่ 1.8 มูลค่าสินค้านำเข้าของด่านศุลกากรในสังกัด ศก.3 ประจำปีงบประมาณ

2544-2551

หน่วย: ล้านบาท

ปี/ ด่านศุลกากร	2544	2548	2549	2550	2551 (ตค.50-กค.51)
แม่สาย	55,605.54	385,981.48	306,332.94	693,620.63	234,550.53
แม่สอด	1,530,616.46	760,299.12	1,255,152.8 1	991,547.19	1,033,624.92
เชียงแสน	702,219.10	1,319,915.43	1,162,604.67	1,007,477.76	938,823.79
เชียงใหม่	44,533,431.67	853,674.70	2,297,664.47	2,600,864.04	28,774,745.24
เชียงของ	291,300.13	413,591.61	443,478.78	783,822.70	838,181.44
แม่ฮ่องสอน	19,105.64	150,974.04	55,268.37	36,391.33	10,659.65
แม่สะเรียง	58,401.67	343,968.34	198,077.90	81,031.78	20,027.49
ทุ่งช้าง	12,436.82	82,939.26	96,628.05	100,084.54	204,351.51
ลำพูน	-	53,572,546.4 3	61,159,058.65	49,510,064.07	16,170,974.75
ศก.3	-	-	2,987.80	9,958.00	4,366.05
พิจิตร	-	1,799.78	389.70	-	-
เชียงดาว	41,341.98	2,701.95	1,470.95	24,779.56	3,364.22
รวม	47,244,459.05	57,885,690.22	66,979,448. 15	55,839,641.6 6	48,233,669.63

ที่มา: 1. ศก.3 กรมศุลกากร

หมายเหตุ: 1. มูลค่าสินค้านำเข้ารวมสินค้าใบสุทธินำกลับด้วย

2. ลำพูนตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2551 เป็นฝ่ายหนึ่งของด่านฯท่าอากาศยานเชียงใหม่
3. ศก.3 เป็นข้อมูลของจุดผ่อนปรน อ.บ้านโคก จ.อุตรดิตถ์ ซึ่งเดิมไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของด่านใด ตั้งแต่ เม.ย 2551 อยู่ในเขตความรับผิดชอบด่านฯทุ่งช้าง

การค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

จังหวัดตากมีพรมแดนทางทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า โดยมีแนวเขตแดนระยะทางยาวประมาณ 535 กิโลเมตร เป็นพรมแดนที่กั้นด้วยแม่น้ำเมยและห้วยวaleyระยะทางยาวประมาณ 380 กิโลเมตร เป็นทิวเขาตะนาวศรีประมาณ 155 กิโลเมตร มี 5 อำเภอที่มีเขตติดต่อกับชายแดน ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระและอำเภออุ้มผาง มีช่องทางการค้าที่สำคัญคือ

จุดผ่านแดนถาวรซึ่งใช้เป็นจุดเพื่อทำการค้าจำนวน 1 แห่ง ซึ่งประกาศเป็นจุดผ่านแดนถาวรเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540 คือจุดผ่านแดนถาวรแม่สอด-เมียวดี ตั้งอยู่บริเวณบ้านริมเมย หมู่ที่ 2 ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด เปิดทำการค้าตั้งแต่เวลา 06.30-18.30 น เป็นประจำทุกวัน ช่องทางอนุมัติที่ใช้นำเข้า-ส่งออกสินค้าคือสะพานมิตรภาพไทย-พม่า

คลังสินค้าชั่วคราว เป็นคลังสินค้าอนุมัติชั่วคราวตามมาตรา 5 ทวิ พระราชบัญญัติศุลกากร(ฉบับที่ 7) พ.ศ.2480 เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้นำเข้า-ส่งออกเป็นการส่งเสริมการส่งออกเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถทำพิธีการทางศุลกากรและเสียภาษีได้ถูกต้องสามารถนำรายได้ส่งรัฐตลอดจนเป็นการสนับสนุนนโยบายการค้าของรัฐบาลโดยไม่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเมยเดิมเรียกว่าท่าข้ามธรรมชาติหรือท่าข้ามส่งสินค้าโดยผู้ประกอบการผู้เป็นเจ้าของคลังสินค้าจะต้องขออนุญาตจากด่านศุลกากรและจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของกรมศุลกากรที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดระเบียบภายในที่ทำการ มีการสร้างอาคารคลังสินค้า มีสถานที่ทำการของเจ้าหน้าที่ และมีการจัดบริเวณที่ชัดเจนเป็นต้นเพื่อความสะดวกในการนำเข้าและส่งออกสินค้า ข้อมูลด่านศุลกากรแม่สอด ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2549 มีคลังสินค้าชั่วคราวเปิดดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของด่านศุลกากรจำนวนทั้งสิ้น 14 คลัง เนื่องจากสินค้าส่งออกผ่านพรมแดนอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคซึ่งเป็นสินค้าที่ทางการพม่าห้ามนำเข้าดังนั้นการส่งออกส่วนใหญ่จะส่งออกผ่านจุดผ่อนปรนชั่วคราวเป็นส่วนใหญ่

ตลาดริมเมยเป็นตลาดขายปลีกสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศพม่าซึ่งเป็นตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชาวไทยที่เป็นนักท่องเที่ยวหรือคนท้องถิ่นและชาวพม่าที่นำสินค้ามาขาย เช่น ปุทะเล มีชีวิต กุ้งทะเล สินค้าเกษตร ผ้า ผลิตภัณฑ์จากไม้ อัญมณี ซึ่งเปิดให้บริการทุกวัน

กลุ่มผู้ประกอบการค้าชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กลุ่มผู้ประกอบการนำเข้าและส่งออกส่วนใหญ่มีทั้งผู้ประกอบการที่มาจากกรุงเทพและผู้ประกอบการในท้องถิ่นที่มีเครือข่ายและความคุ้นเคยกับพ่อค้าชาวพม่าโดยมีการติดต่อกับชายกันมาเป็นเวลานานสามารถใช้ภาษาพม่าในการติดต่อซื้อขายโดยมีวิธีการค้าและการติดต่อซื้อขายด้วยกันหลายวิธี เช่น ทางโทรศัพท์ โทรสาร การเดินเท้าเข้ามาติดต่อกหน้าร้านหรือผ่านตัวแทนการค้า และมีวิธีการเคลื่อนย้ายสินค้าก็คือด่านผู้

ส่งออกไทยจำหน่ายสินค้าให้ทั้งผู้ประกอบการชาวพม่าซึ่งเป็นผู้ค้าปลีกและผู้ค้าส่ง ลักษณะการส่งออกสินค้ามีหลายรูปแบบ ดังนี้คือ

รูปแบบที่ 1 พ่อค้าชายแดนในท้องถิ่นเป็นผู้สั่งซื้อและรวบรวมสินค้าจากส่วนกลางหรือในท้องถิ่นตามคำสั่งซื้อของลูกค้าชาวพม่าและเป็นดำเนินการพิธีการทางศุลกากร

รูปแบบที่ 2 พ่อค้าชายแดนทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวแทนจำหน่ายของบริษัทหรือโรงงานจากส่วนกลางในการติดต่อซื้อขายกับลูกค้าชาวพม่ากรณีนี้พ่อค้าชายแดนอาจดำเนินการขนส่งสินค้าด้วยตนเองหรือทางบริษัท/โรงงานจากส่วนกลางจัดส่งมาให้ทำอำเภอแม่สอดหลังจากนั้นจึงตกลงกันระหว่างพ่อค้าชายแดนและบริษัท/โรงงานว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ดำเนินการพิธีการทางศุลกากร

รูปแบบที่ 3 ผู้ผลิตจากส่วนกลางติดต่อซื้อขายกับลูกค้าชาวพม่าโดยตรงและเป็นผู้ดำเนินการพิธีการทางศุลกากรด้วยตนเองส่วนค่าใช้จ่ายในการขนส่งขึ้นอยู่กับข้อตกลงทางการค้าของทั้งสองฝ่าย

รูปแบบที่ 4 ลูกค้าชาวพม่าเดินทางเข้ามาติดต่อโดยตรงกับร้านค้าในอำเภอแม่สอดหรือเดินทางเข้าไปซื้อสินค้าจากบริษัท/โรงงานผู้ผลิตในกรุงเทพฯหลังจากนั้นเมื่อสินค้าถูกจัดส่งมาถึงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ลูกค้าชาวพม่าก็จะดำเนินการผู้ดำเนินการพิธีการทางศุลกากรด้วยตนเองวิธีการนี้เรียกว่าโดยทั่วไปว่า “ตัวพม่า”

การส่งมอบสินค้าโดยทั่วไปจะส่งมอบบริเวณชายแดนไทยเพื่อลดความเสี่ยงในการขนส่งสินค้าในพม่าโดยปกติแล้วหลังจากมีการส่งมอบสินค้าเรียบร้อยแล้วผู้ค้าชาวพม่าจะเป็นผู้รับภาระด้านการประกันภัยและค่าขนส่งในพม่าเองสินค้าส่วนใหญ่จะถูกขนส่งโดยรถบรรทุกขนาดเล็กและเปลี่ยนถ่ายสินค้าที่เมืองเมียวดีหลังจากนั้นสินค้าของไทยจากด่านศุลกากรแม่สอด จังหวัดตากที่เข้าสู่เมืองพม่าจะถูกกระจายไปตามเมืองต่างๆในพม่า เช่น เมืองเมาะหมัง ผาอัน ย่างกุ้ง เมียวดี บางส่วนถูกกระจายเข้าไปถึงบังคลาเทศ ส่วนสินค้านำเข้าจากพม่าก็นำมาแปรรูปเพื่อการส่งออก เช่น ผลิตภัณฑ์ไม้และอัญมณี เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนมูลค่าการค้าชายแดนประเทศไทย-พม่า จุดการค้าในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นจุดการค้าที่ควรถูกยกมาเป็นกรณีศึกษาเพราะเป็นจุดที่มีปริมาณการค้ามากที่สุดเมื่อเทียบกับการค้าผ่านด่านชายแดนอื่นๆ โดยไม่คำนึงถึงด่านศุลกากรลำพูนและท่าอากาศยานเชียงใหม่เนื่องจากมิใช่การส่งออกชายแดนพม่า

ปัญหาและอุปสรรคทางการค้าพม่ามีนโยบายกีดกันการนำเข้าสินค้าไทยโดยห้ามนำเข้าสินค้า 27 รายการ เช่น ผงชูรส สินค้าอุปโภคบริโภคซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักของไทย การออกกฎระเบียบในการนำเข้าสินค้าในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน โดยกำหนดให้นำเข้าเฉพาะสินค้าที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ เช่น วัสดุก่อสร้าง สินค้ายุทธปัจจัยและความมั่นคง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องจักร ข้าว เป็นต้นอีกทั้งปัญหาทางด้านระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานไม่เอื้ออำนวยต่อ

การค้า เช่น เส้นทางคมนาคม การสื่อสาร และช่องทางการนำเข้าสินค้าจากไทยบางช่องทางยังอยู่ในเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อย นอกจากนี้จากปัญหาความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-พม่าทำให้รัฐบาลพม่าสั่งปิดด่านเป็นระยะส่งผลให้การค้าชายแดนไทย-พม่า ชะงักลงบ้างและจากการปิดด่านได้ส่งผลให้ไทยสูญเสียตลาดในพม่าให้แก่สินค้าจาก จีน มาเลเซีย และสิงคโปร์ ประกอบกับความไม่มีเสถียรภาพของค่าเงินจัตทำให้พม่าขาดแคลนเงินตราและขาดกำลังซื้อ

การเสนอซื้อขายสินค้ามีวิธีการชำระราคาด้วยเงินสดบาทหรือเงินสดจัดขึ้นอยู่กับประเภทสินค้าหากเป็นสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะผู้ผลิตไม่มากนักผู้ขายมีอำนาจต่อรองสูง เช่น อะไหล่รถยนต์ วัสดุก่อสร้าง การกำหนดราคาของผู้ส่งออกส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปเงินบาทมีการวางมัดจำค่าสินค้าล่วงหน้าบางส่วน ส่วนกรณีการซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภคมีการแข่งขันในตลาดสูง การกำหนดราคาจะมีทั้งในรูปเงินบาทและเงินสดตามข้อตกลงของคู่ค้าในแต่ละราย ในปัจจุบันอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นด่านการค้าชายแดนเพียงแห่งเดียวที่รับชำระราคาค่าสินค้าด้วยเงินสดอีกแต่ด้วยเหตุที่ผู้ประกอบการค้าชายแดนอำเภอแม่สอดจำนวน 2 รายถูกตำรวจกองบังคับการปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจับกุมในข้อกล่าวหาว่าประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยชำระเงินตราต่างประเทศทำการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ(เงินจัตพม่า) โดยไม่ได้รับอนุญาตเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2549 โดยผู้ต้องหาเป็นผู้ประกอบการค้าส่งเสื้อผ้ารายใหญ่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนแม่สอด เช่น บรรยากาศการค้าชายแดนเนื่องจากร้านค้าต้องระมัดระวังตัวมากขึ้นร้านค้าปฏิเสธการแลกเปลี่ยนสำหรับบุคคลที่ไม่รู้จัก เช่น พ่อค้าวัว พ่อค้าไม้ที่ไม่รู้จักในขณะที่ระบบการค้าชายแดนไทย-พม่าเป็นการตกลงซื้อขายสินค้าและแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทของไทยและเงินจัตของพม่ามานานเกือบร้อยปีเพราะไม่สามารถทำธุรกรรมทางการเงินผ่านธนาคารได้และธนาคารพาณิชย์ไม่รับแลกเปลี่ยนซื้อขายจึงทำให้ผู้ประกอบการค้าชายแดนต้องจัดหาวิธีการเพื่อให้กระบวนการค้าสมบูรณ์อันเป็นระบบการค้าเฉพาะถิ่นปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เหตุเหตุการณ์ดังกล่าวมีความละเอียดอ่อนและส่งผลกระทบต่อระบบหมุนเวียนเงินตราและการค้าร่วมกันระหว่างชายแดนสองประเทศอีกทั้งการจดทะเบียนเข้าสู่ระบบแลกเปลี่ยนผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความเกรงกลัวต่อมาตรการทางภาษีเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจการรับแลกเปลี่ยนเงินตรา(เงินจัต)และหลักเกณฑ์ในการเสียภาษีธุรกิจการรับแลกเปลี่ยนเงินตรา(เงินจัต)จึงหาทางออกสู่ระบบเป็นส่วนใหญ่จึงส่งผลกระทบต่อระบบ โภยก๊วนแรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายฟอกเงินของ ป.ป.ง.ด้วยทัศนคติดังกล่าวของผู้ประกอบการค้าชายแดนจะส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีอากรขาเข้า ภาษีสรรพสามิต(ถ้ามี) ภาษีบำรุงท้องถิ่น(ถ้ามี) และรายได้ของรัฐอื่นๆซึ่งทำให้รัฐบาลขาดรายได้และก่อให้เกิดความ

เสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศโดยรวมแล้วนั้นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทางอ้อมคือมูลค่าทางการค้าชายแดนบริเวณพื้นที่จังหวัดตากจะมีความคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงอันทำให้นโยบายหรือโครงการทางภาครัฐ เช่น การตั้งเขตเศรษฐกิจนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดตากฯลฯ ซึ่งจะต้องมีการวางแผน โดยใช้ตัวเลขทางสถิติการค้าเป็นส่วนหนึ่งของรายละเอียดในการจัดทำอาจจะเกิดการผิดพลาดและไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อผลสำเร็จที่แท้จริงได้ ดังนั้นภาครัฐ โดยเฉพาะธนาคารแห่งประเทศไทย กรมสรรพากรและหน่วยงานของรัฐอื่นที่เกี่ยวข้องควรวางแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อรองรับการขยายตัวของการค้าชายแดนการศึกษาครั้งนี้ให้ความสนใจในศึกษาถึงพฤติกรรมการค้าและการชำระเงินที่มีความสัมพันธ์ต่อธุรกิจการรับแลกเปลี่ยนเงินตรา(เงินจัด) ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในด้านการค้าและการชำระเงินของผู้ประกอบการค้าชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการค้าและการชำระเงินที่มีความสัมพันธ์ต่อธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตรา ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในด้านการค้าและการชำระเงินของผู้ประกอบการค้าชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบพฤติกรรมการค้าและการชำระเงินที่มีความสัมพันธ์ต่อธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตรา ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในด้านการค้าและการชำระเงินของผู้ประกอบการค้าชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการชำระเงินให้มีความสะดวกและรวดเร็ว และเพื่อวางแผนการบริหารจัดการเกี่ยวกับธุรกิจรับแลกเปลี่ยนเงินตราในท้องที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1.4 นิยามศัพท์

โพยก๊วน หมายถึง การประกอบกิจการเป็นตัวแทนรวบรวมเงินจากบุคคลอื่นหลายคน เพื่อนำเงินนั้นไปซื้อปัจจัยชำระเงินต่างประเทศจากธนาคารรับอนุญาตหรือตัวแทนรับอนุญาตเพื่อส่งไปเลี้ยงดูครอบครัวและญาติพี่น้องของบุคคลนั้นๆ ในต่างประเทศและเรียกชื่อเป็นทางการว่า “ตัวแทนซื้อเงิน”

ของต้องห้าม หมายถึง ของซึ่งมีกฎหมายบัญญัติห้ามมิให้นำเข้าในราชอาณาจักร เป็นบัญญัติห้ามโดยเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น

ลักลอบหนีศุลกากร หมายถึง การนำของเข้ามาในราชอาณาจักรโดยมิได้ผ่านศุลกากร หรือผ่านพิธีการศุลกากรแต่ไม่ถูกต้อง

ด่านศุลกากร หมายถึง ท่าหรือที่สำหรับการนำเข้าหรือส่งออก หรือนำเข้าและส่งออกซึ่ง ของประเภทใดๆ หรือทุกประเภททางทะเล ทางบก หรือทางอากาศ และเป็นปฏิบัติพิธีการศุลกากร ทั้งปวง ซึ่งด่านศุลกากรตั้งขึ้นโดยกฎกระทรวงโดยอาศัยอำนาจตามมาตร 4 แห่ง พ.ร.บ. ศุลกากร พ.ศ. 2469

ตัวแทนทางการค้า หมายถึง บุคคลใดที่ได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของสินค้าโดยแสดงออก ชัดหรือโดยปริยาย ให้เป็นตัวแทนในเรื่องสินค้านั้นๆ หรือเพื่อกิจการใดๆ โดยได้รับอนุมัติจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ให้ถือว่าบุคคลนั้น เป็นเจ้าของสินค้าในกิจการนั้นๆ

จุดผ่านแดนถาวร หมายถึง จุดผ่านแดนที่เปิดให้ประชาชนจากทั้งสองประเทศสามารถ ติดต่อกันค้าขายและส่งผ่านสินค้าไปอย่างเป็นการถาวร ทั้งนี้ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลทั้งสอง ฝ่ายมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศ นักท่องเที่ยว และยานพาหนะ สามารถสัญจร ไปมาเพื่อการค้า การท่องเที่ยว และอื่นๆ โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลทั้งสองประเทศโดยใน ส่วนของประเทศไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ลงนามในประกาศ กระทรวงมหาดไทย ตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ และจะมีผลบังคับใช้เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา

จุดผ่านแดนชั่วคราว หมายถึง บริเวณที่กระทรวงมหาดไทยโดยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย เปิดจุดผ่านแดนเป็นชั่วคราว เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางติดต่อหรือ ขนส่งสินค้าจุดผ่านแดนชั่วคราวเป็นการเปิดเพื่อผ่อนผันให้มีการผ่านแดนได้ เพื่อวัตถุประสงค์ เฉพาะภายในห้วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนเฉพาะกิจไม่มีผลกระทบด้านความมั่นคงและความ ปลอดภัย เมื่อครบกำหนดเวลาหรือบรรลุวัตถุประสงค์แล้วจะปิดจุดผ่านแดนทันที โดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศเปิดจุด ผ่านแดนชั่วคราว ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนของสำนักงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติ

จุดผ่อนปรน หมายถึง บริเวณที่ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ชายแดนสามารถพิจารณาเปิดจุด ผ่อนปรนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนของทั้งสองประเทศ ที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนให้ สามารถทำการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าเล็กๆ น้อยๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันระหว่างกัน ทั้งนี้จะกำหนดพื้นที่ระยะเวลาในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่แน่นอนมีวัตถุประสงค์เพื่อ ช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรม และส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนในระดับ

ท้องถิ่นเพื่อการผ่อนปรนให้มีการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคและยารักษาโรคที่จำเป็น ซึ่งระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกัน ทั้งนี้การประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทยก่อนด้วย

เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง การได้รับสิทธิด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการลงทุน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิพิเศษทางภาษีอากร การส่งเสริมการลงทุน ความพร้อมของปัจจัยการผลิต การอำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกรรมและบริการพื้นฐานต่างๆ

การค้าในระบบ หมายถึง การค้าที่ดำเนินการตามปกติผ่านพิธีการทางศุลกากรถูกต้องตามกฎหมาย

การค้านอกระบบ หมายถึง การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าหรือกิจกรรมที่แอบแฝง ปิดบัง และไม่ยอมรับให้เป็นกิจกรรมของเศรษฐกิจในระบบ ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านั้นเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการผลิต รายได้ การจ้างงาน และใช้ทรัพยากรเช่นเดียวกับกิจกรรมเศรษฐกิจในระบบทั่วไป

การค้าปลีก หมายถึง การซื้อ-ขายและแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนภายในท้องถิ่นชายแดนของทั้งสองประเทศในปริมาณพอสมควรซึ่งมิได้กระทำในนามของนิติบุคคลของประเทศทั้งสอง

การค้าส่ง หมายถึง การซื้อ-ขายและแลกเปลี่ยนสินค้าชายแดนของทั้งสองประเทศโดยกระทำการซื้อขายสินค้าคราวละจำนวนมากต่อครั้งอาจกระทำในนามของนิติบุคคลของประเทศทั้งสอง